

Informe sobre la proposició de llei per la qual es regula la llibertat educativa

Abril de 2024

Vicenta Tasa, coord.

Rafael Castelló

Alfons Esteve

Alícia Martí

Miquel Nicolás

Manuel Pérez-Saldanya

Manel Perucho

Índex

0. Preàmbul

I. Anàlisi sociolingüística

- 1. Les fal·làcies del discurs de la llibertat**
- 2. Les pràctiques i les relacions socials derivades de la convivència del castellà i el valencià en la societat valenciana**
 - 2.1. La voluntat col·lectiva legalment expressada**
 - 2.2. Llengües en contacte i planificació lingüística**
 - 2.3 La situació social del valencià**
 - 2.4. Els models d'evolució del sistema lingüístic valencià**

II. Anàlisi pedagògica

- 1. Els fonaments d'una llei innecessària**
- 2. La ruptura dels consensos de la LUEV**
- 3. El retrocés del valencià a les zones de predomini lingüístic castellà**
- 4. El retrocés del valencià en el temps lectiu de l'escola**
- 5. Els problemes d'organització escolar provocats per la llei**
- 6. Mancances relatives a la metodologia i a la formació del professorat**
- 7. L'acreditació inadequada dels nivells de competència lingüística en valencià**

III. Anàlisi jurídica

- 1. Introducció**
- 2. Exposició de motius**
- 3. Títol preliminar: les disposicions generals**
- 4. Títol I: l'educació plurilingüe**
- 5. Títol II: l'alumnat**
- 6. Títol III: el professorat**

7. Títol IV: l'ús de les llengües oficials als centres educatius

8. Disposicions addicionals

IV. Conclusions

V. Referències

VI. Annexos

Preàmbul

Els representants polítics tenen plena legitimitat per a proposar mesures d'ordenació normativa del sistema educatiu. Ara bé, en les societats avançades com la nostra, l'educació és una realitat multiforme i complexa, que implica un ventall de perspectives i agents, més enllà de l'expressió programàtica dels partits polítics. D'altra banda, des de diversos fòrums ja fa temps que s'apel·la a la necessitat d'avançar en la conformació d'acords amplis al voltant de l'educació, desideràtum que subscriu una àmplia part de l'opinió pública. Per això no denota voluntat de consens elaborar una llei d'aquesta magnitud, sobre una realitat tan sensible com el plurilingüisme a l'escola, sense haver consultat la comunitat educativa i haver-ne obtingut l'aquiescència, o si més no, haver requerit el parer d'instàncies autoritzades, com ara centres universitaris, sindicats i col·lectius de professors.

En aquest informe, deixant de banda el procediment adoptat, s'avalua la llei que es proposa, tant en l'esperit com en la literalitat del text, és a dir, en l'exposició de motius, l'articulat normatiu i els annexos que l'acompanyen. Analitzem la nova llei des de tres perspectives complementàries: la sociolingüística, la pedagògica i la jurídica. Des dels tres punts de vista coincidim en les raons per les quals la norma que es proposa resulta inadequada, raons que avancem:

1. S'invoca la llibertat educativa com a valor suprem que ha de regular l'organització de l'ensenyament, però s'hi fa un ús fal·laç del terme "llibertat", que amaga una discriminació profunda del valencià, reflex d'unes relacions de poder asimètriques i d'uns desequilibris socials evidents.
2. Partint d'aquest sofisma com a coartada ideològica, s'anul·la l'objectiu d'avançar cap a l'equitat lingüística, recollit en la legislació vigent, es vulneren els drets lingüístics dels valencianoparlants i s'aprofundeix en la desconexió entre els territoris en raó de la llengua que hi predomina.
3. Es desprotegeix l'ús instrumental del valencià a l'escola i s'aboca aquesta llengua a una minorització més greu de la que ja pateix, tot propiciant un marc d'organització escolar desequilibrat, de gestió complexa, que no garanteix l'assoliment de la competència oral i escrita en ambdues llengües.
4. Com a conseqüència, es perverteix el sistema d'acreditació de competències lingüístiques, se'n devaluen els títols expedits i es desregula encara més l'exempció de cursar valencià a les comarques de predomini lingüístic castellà.

En els tres blocs següents desenvolupem aquestes idees bàsiques amb arguments i dades suficientment contrastats. Cada bloc es desglossa en apartats, que segueixen el fil expositiu ja definit. Tanquen el document els apartats de conclusions, derivades dels motius que hem presentat i que es desenvolupen amb detall en cada part del text, el de referències bibliogràfiques i el d'annexos, referits sobretot a l'anàlisi jurídica.

I. Anàlisi sociolingüística

1. Les fal·làcies del discurs de la llibertat

La nova llei proposada porta per títol *Llei de llibertat educativa*, tanmateix l'abordatge que es fa de la planificació lingüística educativa estableix un sistema de dominació d'una part de la població sobre una altra, i per tant limita les llibertats col·lectives. La llibertat política és un principi democràtic de primer ordre, i la seua inclusió com a finalitat en una llei és molt rellevant. La seua consecució, però, no és fàcil. No n'hi ha prou amb l'eliminació de les possibles interferències d'algú altre (com ara un govern) en les decisions pròpies, tal com estableix la coneguda com a *llibertat negativa* (Berlin 1958). Cal que no s'hi puguen produir interferències arbitràries, la qual cosa exigeix que no es donen relacions de dominació. Així, de fet, la consecució de la llibertat política requereix la consecució de la igualtat, un altre principi polític de gran rellevància, ja que la impossibilitat de les interferències arbitràries només es dona en un context on tots els agents disposen dels recursos necessaris per protegir-se'n. La llibertat només és possible com a absència de dominació (Pettit 1999); és a dir, en un context d'igualtat, perquè amb la interferència arbitrària d'uns agents sobre altres no hi ha llibertat. La igualtat és, per tant, un mitjà per a la llibertat, com explica el mateix Berlin (1958) quan fonamenta la necessitat d'una *llibertat positiva* o llibertat activa per garantir una igualtat mínima sense la qual no hi ha llibertat real. És a dir, la igualtat lingüística és una condició per a la llibertat lingüística, i aquesta no es pot aconseguir sense aquella, per tant no pot haver-hi llibertat educativa, o lingüística, sense igualtat educativa o lingüística.

2. Les pràctiques i les relacions socials derivades de la convivència del castellà i el valencià en la societat valenciana

Quan s'està d'acord en els fins, els únics problemes que queden són els dels mitjans, i aquests no són polítics, sinó tècnics; és a dir, capaços de ser resolts pels experts o per les màquines, igual que les discussions que es produeixen entre els enginyers o els metges. (Berlin 1958:3; traducció nostra)

Així doncs, si estem d'acord que cal defensar el valencià, la discussió es converteix en un debat sobre com aconseguir-ho, és a dir, una discussió tècnica que desvetlla la voluntat política associada amb les mesures proposades.

2.1. La voluntat col·lectiva legalment expressada

L'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana (EACV) palesa, tant al Preàmbul com en el Títol primer, la voluntat del poble valencià de protegir i recuperar el valencià, com a llengua pròpia, així com la no discriminació de cap persona per raó de la seua llengua. A més, estableix que la Generalitat garantirà l'ús normal de les dues llengües i adoptarà les mesures necessàries per tal d'assegurar-ne el seu coneixement.

La Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià (LUEV), a més, especifica en el seu Preàmbul que la Generalitat «té el dret i el deure de retornar la nostra llengua a la categoria i el lloc que mereix», mitjançant una actuació legal «que acabe amb la postració i propicie l'ús i ensenyament del valencià per tal d'assolir l'equiparació amb el castellà», amb l'objectiu de «superar la relació de desigualtat que hi ha entre les dues llengües» i com a finalitat última «assolir, mitjançant la promoció del valencià, l'equiparació efectiva amb el castellà i garantir l'ús normal i oficial d'ambdós idiomes en condicions d'igualtat i desterrar qualsevol forma de discriminació lingüística». Per assolir-ho, afegeix que «no hi ha cap dubte que aquesta perspectiva d'equiparació lingüística i de recuperació del valencià que la Llei contempla, té especial relleu en la incorporació del valencià a l'ensenyament en tots els nivells educatius sobre els quals la Generalitat té competències, com a factor fonamental per fer realitat el dret que tot ciutadà té a conèixer i usar el valencià». No hi ha dubte, per tant, que la recuperació del valencià passa per l'aplicació de polítiques tendents a la igualtat.

La LUEV estableix «l'obligatorietat de la incorporació a l'ensenyament en tots els nivells educatius, tret dels territoris castellanoparlants en què la incorporació esmentada es farà de manera progressiva, en atenció a la particular situació sociolingüística». També afegeix que «hom mirarà que els escolars reben els primers ensenyaments en la llengua habitual i que els alumnes assoleixen un coneixement oral i escrit d'ambdues llengües en nivells d'igualtat. S'estableix també que el professorat haurà de conèixer ambdues llengües oficials, amb previsió de l'adaptació dels plans d'estudis per a la capacitat deguda».

Així doncs, encara que tant l'EACV com la LUEV especifiquen que es delimiten territoris que puguen ser exceptuats de l'ensenyament de la llengua pròpia, la LUEV estableix el següent marc general: «sense perjudici de les excepcions (...) al final dels cicles en què es declara obligatòria la incorporació del valencià a l'ensenyament i qualsevol que haja estat la llengua habitual en iniciar els estudis, els alumnes han d'estar capacitats per utilitzar, oralment i per escrit, el valencià en igualtat amb el castellà.»

En definitiva, la legislació constitutiva de la valencianitat política, aprovada amb una ampla majoria, estableix la defensa i la promoció del coneixement i ús del valencià com a finalitat central de l'acció col·lectiva, amb l'aplicació de mesures tendents a la igualtat, a la qual s'han d'ajustar les accions dels agents, tant públics com privats.

2.2. Llengües en contacte i planificació lingüística

A la societat valenciana ens trobem amb dues comunitats lingüístiques que interactuen. Aquesta interacció lingüística lluny de respondre a patrons de lliure intercanvi, està regulada per les institucions estatals mitjançant una oficialitat jerarquizada dels codis lingüístics que hi conviuen (art. 3 Constitució Espanyola). Ens trobem davant una situació social complexa en la qual competeixen, pels espais d'ús lingüístic, dos sistemes de codificació, assumits per grups socials diversos. La jerarquizació de l'oficialitat lingüística suposa la jerarquizació dels grups socials copresents, de manera que aquesta competència entre usos lingüístics no es desenvolupa en igualtat de condicions: ni el mercat, ni l'estat, ara com ara, són neutrals ni ho garanteixen.

Quan els codis lingüístics en contacte passen pel tamís d'una vida social desigual, com ara en els usos educatius, administratius, polítics o judicials, tenen com a conseqüència que l'espai social d'intercanvi lingüístic dota de diferents valoracions els usos d'una llengua i altra. El resultat és una situació de *bilingüisme asimètric* en la qual només una part de la població està obligada a ser bilingüe, mentre que l'altra pot mantenir el seu monolingüisme (Aracil 1982; Ninyoles 1992). Això genera comportaments diglòssics (Fishman 1972; Ninyoles 1978[1969]), cosa que significa que els usuaris de la llengua socialment menystinguda tendeixen a renunciar-ne a l'ús, i consegüentment a trencar la seua transmissió intergeneracional (Montoya i Mas 2011; Caminal, Cappellari, i Di Paolo 2018). El resultat és la minorització de la llengua menys dotada de recursos socials; una minorització que, aplicada al sistema educatiu, com proposa la proposició de llei, suposa la progressiva desaparició dels seus usos (Skutnabb-Kangas 2000).

Aquesta tendència es pot corregir mitjançant una intervenció correctora de la desigualtat que, d'aquesta manera, pugua garantir la llibertat. I això s'aconsegueix a través de la política lingüística desenvolupada per mitjà de la planificació. Aquesta planificació lingüística és un sistema de mesures que es poden organitzar en tres grans blocs, que no són independents, sinó que interactuen (Ricento, 2006: 28). La *planificació del corpus* de la llengua consisteix en la regulació de la normativa que estableix quins són els usos correctes i quins els incorrectes. És important per a la continuïtat d'una llengua que pugua donar-se un contrapès centrípet a les forces centrífugues que s'hi donen en els parlars de les persones i grups. Altrament, la llengua es diluiria i deixaria d'existir com a tal per dispersió de les seues formes. En el cas valencià, aquesta competència li correspon estatutàriament a l'Acadèmia Valenciana de la Llengua (AVL), que és la institució encarregada de vetllar pel manteniment d'una unitat de codi que continga la dispersió dels usos dels parlars valencians. En aquesta tasca també hi participen l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana (IIFV) i les universitats, en general. Així doncs, evitar els conflictes generats al voltant de la normativa lingüística del valencià, com els protagonitzats per l'actual govern enfront de l'AVL, reforçaria la cohesió del poble valencià i incrementaria el reconeixement social de la llengua pròpia.

Un segon component és el de la *planificació de l'estatus*, entès com el valor relatiu percebut d'una llengua en relació a la seua utilitat social, i que inclou tant el seu valor de mercat com a mitjà de comunicació, com les ideologies que defineixen la realitat lingüística d'una societat. Aquesta planificació s'encarrega d'influir en les funcions socials i usos de la llengua. Bàsicament, consisteix en el conjunt de mesures destinades a afavorir les pràctiques socials en la llengua minoritzada en determinats entorns socials, com ara la justícia o l'administració pública, per garantir el tracte igualitari a la població, i així la seua llibertat. Això pot consistir, per exemple, en l'exigència de la capacitat lingüística de les persones responsables de garantir l'atenció dels serveis, si més no, públics: és a dir, no contractar persones que siguen incompetents lingüísticament en la llengua minoritzada, de forma que els usuaris puguen tindre la llibertat d'usar-la. Això, en la nostra normativa, depèn dels poders autonòmics legislatiu i executiu, no de l'estatal. Tanmateix, tot i que la legislació vigent, la LUEV, porta en el títol i l'articulat previsions de planificació de l'estatus referides als usos, durant la seua llarga vigència ha estat més una llei d'ensenyament que no d'ús. I, en aquest sentit, les diferències entre els diversos governs no han estat qualitativament significatives respecte a mesures tendents explícitament a promoure l'ús del valencià (Bodoque 2009, 2019). La manifestació d'un compromís sincer i efectiu amb el mandat estatutari pel que fa a la protecció i promoció dels usos del valencià es pot expressar amb mesures d'estatus més potents que les que s'han usat fins ara.

Finalment, la llei que ens ocupa està vinculada a l'eix de la *planificació lingüística educativa*, que té com a finalitat influir en els models lingüístics de l'ensenyament, amb l'objectiu de garantir les competències de la població en el o els codis lingüístics que socialment s'usen o, si més no, aquells que són reconeguts com a oficials. Les competències lingüístiques són condicions necessàries per a l'ús d'una llengua, encara que no suficients (Castelló-Cogollos, 2002; Hernández-Dobon 2020; Castelló-Cogollos i Moya-Bañuls 2021). Per tant, garantir que la població és competent almenys en les llengües oficials és necessari si es vol que el seu ús siga lliure, si es vol que els intercanvis lingüístics es produïsquen en termes d'igualtat, de qui usa una llengua sobre qui n'usa una altra. Aquesta és una forma molt rellevant de corregir l'asimetria del bilingüisme. En el cas valencià, en l'entorn educatiu, junt al conflicte lingüístic, ens trobem també davant un conflicte (compartit amb la resta d'Espanya) sobre el model de l'educació pública enfront a la privada o concertada, en què es juguen elements relacionats amb la mobilitat social. Això provoca que les lleis educatives canvien amb cada canvi de govern, bé siga per raons de planificació lingüística, bé siga per raons de regulació de l'accés a l'educació en general, bé per una combinació de les dues. Una inestabilitat legal molt negativa que perjudica la formació de la població, especialment la que accedeix al sistema públic, i no deixa espai temporal per a l'avaluació dels diferents sistemes educatius.

Així doncs, la intervenció col·lectiva és necessària si es volen compensar les desigualtats generades pel mercat i per les regulacions de l'Estat (Ricento, 2006), amb la finalitat de protegir i promoure el valencià, tal com estableixen l'Estatut d'Autonomia (EACV) i la LUEV, quan hi ha una situació sociolingüística minoritzada.

2.3 La situació social del valencià

En efecte, el valencià s'hi troba en una situació de minorització creixent. Segons les dades facilitades per les *Enquestes de coneixement i usos del valencià*, elaborades per la Generalitat des de finals dels anys huitanta del segle passat, els usos del valencià no han deixat d'experimentar una reducció davant l'avanç dels usos del castellà. Així, la presència pública del valencià¹ ha caigut a la meitat, en moure's entre aproximadament el 27%, que declarava usar sempre o generalment el valencià, en 1995 i el 13% en 2021. La situació diglòssica del valencià

¹ Com a indicador d'aquesta presència pública s'empra l'ús declarat en les grans superfícies. I de l'ús privat el que es declara a casa.

és més que evident, en tant que els usos públics són molt inferiors als usos privats. Com ara, en 2021, a casa declaren usar-lo sempre o generalment un 21%, mentre que als espais públics s'hi situa al voltant, com acabem de dir, del 13%. Cal afegir, a més, que les reduccions d'usos arriben també a l'espai privat, tot anunciant una tendència a la reducció/desaparició de la població valencianoparlant d'origen. De fet, entre 1995 i 2021, els usos a casa s'han reduït d'un 48% a un 21%.

Certament, aquestes tendències no es produeixen de la mateixa manera a tot el territori valencià. Trobem espais especialment afectats pel retrocés del valencià, pel fet que aquest va començar històricament d'una manera més aguda. Així, els espais amb usos més limitats els trobem a les comarques del sud, concretament al que les enquestes d'usos denominen regió d'Alacant, on la presència del valencià a l'espai privat és d'un 9% i al públic del 3% en 2021. Per contra, però, els espais amb una major presència del valencià tampoc no presenten unes dades especialment brillants, com ara la d'Alcoi-Gandia amb un 41% que usa sempre o generalment el valencià a casa i aproximadament un 27% que ho fa a l'espai públic.

En sentit contrari es mouen les pràctiques lingüístiques en castellà. Així, si en 1995 un 52% deia que usava el castellà en públic sempre o generalment, en 2021 ho feia aproximadament el 70%. Per tant, el procés de substitució públic del valencià pel castellà és més que evident. Però és que, a més a més, també ho fa a l'espai privat: en 1995 el 45% declarava usar-lo sempre o generalment en casa, i en 2021 ho feia el 58%. En definitiva, el procés assenyalava el creixement del monolingüisme castellà més que no la recuperació dels espais socials per al valencià. I això en un context en què el castellà compta amb més de 550 milions de parlants (web: *The Ethnologue: Language of the World*) amb una lògica d'expansió que respon a les pautes de l'imperialisme lingüístic (Phillipson, 1992).

Aquesta evolució, a més, ha estat adobada per un sistema ideològic tendent a les actituds lingüístiques idealitzadores del valencià. Unes actituds que o bé són capaces de formular valoracions positives respecte al valencià, però no l'usen mai o quasi mai (Ninyoles, 1971; Castelló-Cogollos, 2002), o bé pensen que el valencià s'usa més del que realment s'usa (Hernández-Dobon, 2016). El resultat ha estat una bombolla d'acreditacions de coneixements buides de contingut, en la mesura en què el seu és un valor social extremadament reduït. Una bombolla que amb el sistema d'acreditacions previst en la proposta de llei encara s'inflarà més. Al final, la manca de valor social real del valencià farà que la bombolla esclate, com en qualsevol altre sistema especulatiu (Castelló-Cogollos i Moya-Bañuls, 2021) i el valencià caurà en la marginalitat.

Una situació social amb un espai públic amb tan poca presència del valencià, i un de privat en retrocés també, ajuden molt poc en els processos d'aprenentatge d'una llengua, de manera que resta l'espai del sistema educatiu com a eina fonamental per a l'adquisició de competències lingüístiques (també es poden utilitzar altres eines, com els mitjans de comunicació públics, que també, però, estan sent reconduïts a una menor presència del valencià amb una altra nova proposició de llei). És obvi que l'absència de competències en una llengua limita les seues possibilitats d'ús (Hernández-Dobon, 2020). Així, per tal de facilitar les competències necessàries per mantenir una relació simètrica entre parlants, que permeta la lliure elecció de llengua pel que fa als usos, la presència de la llengua socialment minoritzada, en aquest cas el valencià, en el sistema educatiu adquireix amb urgència un paper central i bàsic. Justament, el que es necessita per revertir la substitució del valencià pel castellà és tot el contrari del que proposa la nova llei educativa del govern valencià, que no pretén corregir la desigualtat entre valencià i castellà, sinó que treballa precisament per la reducció i progressiva desaparició de la presència del valencià en el sistema educatiu valencià (veure la distribució de percentatges de presència del valencià de l'Annex de la proposició de llei), i en la societat en general, tal com demostren els models de predicció sobre els sistemes lingüístics.

És a dir, el progrés de la substitució lingüística és inqüestionable, i les polítiques lingüístiques compromeses són les úniques capaces de canviar la tendència, però haurien d'esforçar-se molt més en la defensa i la promoció del valencià, i no el contrari, si es volen aconseguir els objectius establerts en l'EACV i la LUEV, com a finalitats col·lectives.

2.4. Els models d'evolució del sistema lingüístic valencià

La convivència de dues llengües en un mateix territori ha estat objecte d'estudi com un sistema físic de competència per recursos mitjançant adaptacions dels sistemes tipus Lotka-Volterra (Abrams i Strogatz, 2003; Patriarca, Heinsalu i Léonard, 2020). Aquest tipus de sistemes de dues poblacions en evolució tendeixen als anomenats punts d'equilibri. Dos dels punts d'equilibri són els trivials: una població desapareix i només roman l'altra. Aquests s'anomenen punts d'equilibri estable, perquè ja no és possible la recuperació de la població desapareguda.

D'altra banda, segons les propietats del sistema, hi apareixen altres punts d'equilibri (inestable en aquest cas) en què les dues poblacions poden coexistir. Ara bé, qualsevol desviació de l'equilibri inestable conduirà el sistema cap a un dels punts estables. En altres paraules, si la solució desitjada és la coexistència, cal estar sempre vigilants, atès que cal actuar sobre el

sistema per evitar que tendisca a l'eliminació d'una de les poblacions. Els treballs basats en aquesta modelització mostren que els processos de substitució lingüística arreu del món poden ser explicats d'aquesta manera (Patriarca *et al.*, 2020). A més, un treball recent ha mostrat que, en el cas del valencià, la dinàmica del sistema s'ajusta precisament a la mort lingüística, si no es reajusten les mesures de política lingüística (Miralles Vila *et al.*, 2015).

Des d'una perspectiva teòrica, n'hi ha dues maneres fonamentals de revertir aquest procés evident de substitució: d'una banda, la millora del paràmetre que als models s'anomena *estatus* (Abrams i Strogatz, 2003; Patriarca *et al.*, 2020), és a dir, prestigiar la llengua en retrocés, per mitjà de mesures de què hem parlat en referir-nos a la planificació de l'estatus; i, de l'altra, afavorir un augment de la població genuïnament bilingüe (Mira i Paredes, 2005; Patriarca, *et al.*, 2020), per mitjà de la planificació educativa. La promoció del bilingüisme simètric té l'efecte de permetre, des d'una perspectiva teòrica, la convivència entre les dues llengües, evitant la desaparició d'una d'elles; i, des d'una perspectiva pràctica, socialment i legalment, construeix unes relacions d'igualtat que, en qualsevol cas, serien base de partida necessària perquè es donara la llibertat real d'elecció.

Altres aproximacions al sistema de convivència lingüística, des de la perspectiva de la sociologia, inclouen una modelització matemàtica més enfocada a l'elecció individual i a la probabilitat d'interacció (Hernández-Dobón, 2020) i també mostren que la situació actual del valencià respon a una substitució lingüística, afavorida pel bilingüisme asimètric existent que genera regles d'inhibició entre la població valencianoparlant. En les seues anàlisis, es poden establir els llindars a partir dels quals la situació podria aparèixer com a irrecuperable. Amb les dades del cens de 2011, els càlculs indiquen que aquest punt de no-retorn, a partir del qual la caiguda del valencià seria irreversible, se situaria al voltant 28% de competència oral activa i un 11% d'ús públic (Hernández-Dobon, 2022).

Des d'aquesta perspectiva, i atenent l'evolució de les dades d'ús del valencià que mostren les enquestes oficials, a més de la realitat d'un bilingüisme associat només a una part de la població, el valencià es troba en una situació que tendeix, en el millor dels casos, a un ús residual i endèmic (Patriarca *et al.* 2020). Així, les dades mostren que les bones intencions són insuficients per revertir la situació en què es trobava la llengua pròpia en els anys 80 del segle xx i menys encara en la segona dècada del segle xxi.

En cas d'aplicar-se la llei que presenten els grups parlamentaris de PP i VOX a les Corts Valencianes, el valencià tindria una presència bé nul·la (per sol·licitud d'exempció), bé d'un 12% de les hores lectives en primària o un 10% en infantil i ESO a les zones de predomini lingüístic

castellà; i, a les zones de predomini lingüístic valencià seria bé un 25%, bé un 65% en educació infantil, 25% o 50/60% en els primers cursos d'educació primària, i 27,5/32,5% o 47,5/52,5% en els darrers cursos d'aquest cicle i en l'ESO (amb les alternatives depenent del percentatge d'hores en anglès en cada centre). En aquestes xifres s'hi observa una asimetria normativa que evita el creixement d'una població bilingüe, tal com requeriria la reversió de la situació actual. I, a més, la limitació no només geogràfica sinó també temporal, visible en l'evolució negativa de la presència màxima del valencià entre els diferents cicles, actua contra la percepció social d'utilitat (prestigi) de la llengua, en perdre importància a mesura que s'avança cap a estudis de nivells superiors.

Per tant, des d'una perspectiva sociolingüística, la llei no només no contribueix a solucionar aquesta situació, comproment-se realment en la recuperació de l'ús del valencià, si l'objectiu ha de ser aquest, sinó que empitjorarà el problema, i tindrà com a conseqüència directa l'esmentada tendència a, en el millor dels casos, la residualitat i l'endemisme i, en el pitjor, la desaparició completa.

En conseqüència, es constata que la proposició de llei no ha tingut en compte el context sociolingüístic valencià, i es fonamenta més en judicis de valor que no en principis de les ciències socials i jurídiques. Els arguments de la proposició pretenen bàsicament justificar el predomini i la supremacia del castellà sobre el valencià en el sistema educatiu. Des d'una perspectiva sociolingüística, això només s'explica si es persegueix que el valencià deixi de ser una llengua d'ús social arreu de la Comunitat Valenciana i esdevinga una llengua residual d'àmbit familiar i radicalment minoritari.

L'ensenyament obligatori és un element bàsic i nuclear per a revertir dinàmiques de minorització lingüística o per a accelerar-les. Una educació lingüística autocentrada i dirigida a l'increment de la competència, el coneixement sòlid i la seguretat lingüística en la llengua amb un context més advers, el valencià, és bàsica per modificar-ne de manera igualitària i més justa l'estatus sociolingüístic. Però, com comprovarem en la segona part d'aquest informe, els fonaments pedagògics i docents implícits en la proposició de llei pretenen reforçar, contràriament al que correspondria en la situació sociolingüística referida, la posició del castellà i fins i tot de l'anglès, en detriment del valencià, quant a competència, ús social i valoració compartida.

II. Valoració pedagògica

1. Els fonaments d'una llei innecessària

Des d'una òptica pedagògica, cal demanar-se si la llei que es pretén promulgar respon a una necessitat objectiva, derivada de l'esgotament del marc legal en vigor. En aquest sentit cal observar els fonaments ideològics recollits en l'exposició de motius. Malgrat que s'abordaran encara des de la perspectiva de la ciència jurídica, és imperatiu mirar-los des del vessant de la pedagogia crítica.

La proposta de llei repassa en l'apartat primer del preàmbul les normes legals que emparen l'ús de les llengües en el nostre sistema educatiu (constitució, estatut i llei d'ús i ensenyament del valencià). Tot seguit, en els tres apartats següents entra en consideracions estrictament ideològiques. Es refereix a les normes que han regulat l'ús de les llengües d'instrucció en el sistema educatiu: el Decret 127/2012, de 3 d'agost, del Consell sobre plurilingüisme; el Decret 9/2017, de 27 de gener del Consell, que establia el model lingüístic educatiu valencià i la posterior i vigent Llei 4/2018 de 21 de febrer, regula el plurilingüisme, després que diverses sentències de la sala del contenciós del TSJCV anul·laren parcialment el Decret 9/2017.

L'esperit de la llei es condensa en els dos paràgrafs de l'apartat IV de l'exposició de motius. El primer diu el següent:

La finalitat d'esta nova regulació és garantir la llibertat educativa quant a l'elecció de llengua. Per a això, es requereix derogar la Llei 4/2018, de 21 de febrer, que regula actualment el plurilingüisme a la Comunitat Valenciana, que imposa un model únic, no respecta la voluntat de les famílies ni el dret de l'alumnat a cursar els primers ensenyaments en la seua llengua habitual, discrimina el castellà com a llengua cooficial, i no té en compte el context sociolingüístic i la singularitat de tots i cada un dels diversos territoris de la nostra Comunitat. Per a això, s'impulsa un nou marc legislatiu, el qual retorne a la ciutadania de la Comunitat Valenciana els drets en matèria lingüística.

S'hi fan quatre afirmacions que són contràries a l'evidència del fet. La Llei 4/2018 estableix un marc genèric d'organització del plurilingüisme escolar, conegut com a Programa d'Ensenyament Plurilingüe i Intercultural (PEPLI), però cada centre educatiu té llibertat plena per a adaptar les

directrius del PEPLI al seu context específic per mitjà del projecte lingüístic de centre. Els projectes lingüístics els aproven els consells escolars, on hi ha representació de les famílies. Per tant és fals que no es respecte la voluntat d'aquestes. També ho és que es discrimina el castellà, quan és públic i notori que aquesta és la llengua dominant com a vehicle pedagògic, en atenció a les *ràtios* d'un alt percentatge de centres de tots els nivells educatius. Però el castellà també és el mitjà de relació predominant entre l'alumnat valencià, el qual no fa sinó reproduir el paper preeminent que la llengua comuna ocupa en totes les esferes de la vida socioeconòmica, cultural i mediàtica. I això val per a tot el territori valencià, tant per a les demarcacions que la LUEV conceptuava de predomini lingüístic valencià com per a les que tenen el castellà com a llengua de referència tradicional.

D'altra banda, l'article 1 del títol preliminar explicita de manera contundent que "L'objecte de la present llei és regular la llibertat d'elecció de llengua i l'ús de les llengües cooficials en els centres docents no universitaris de la Comunitat Valenciana." L'ordre d'enunciació fa palès que la presumpta llibertat de tria lingüística s'anteposa a l'ús. Dit altrament, allò que importa no és l'ensenyament en si, constituït pels membres de la comunitat educativa i les interaccions que estableixen en la transmissió de coneixements, destreses i valors, amb mitjans bàsicament verbals, sinó la capacitat d'imposar-hi una llengua dominant. Imposició que es revesteix, com hem vist, amb el fals discurs de la llibertat.

En efecte, la clau de volta ideològica de la llei és aquesta apel·lació capciosa a la llibertat d'elecció. S'omet, però, un principi elemental que ja s'ha glossat abans: l'assumpció de la llibertat implica que tots els subjectes susceptibles d'exercir-la tinguen idèntica capacitat de tria. Això és, perquè els valencianoparlants puguen exercir els seus drets lingüístics, tots els ciutadans han de posseir una competència lingüística suficient que assegure, si més no, el desenvolupament efectiu de les habilitats lingüístiques receptives (entendre i llegir). Altrament només poden escollir els que parteixen d'una posició dominant, que poden tindre la temptació de convertir en exclusiva. A més a més, la tria de llengua base no garanteix que el desideràtum expressat pels pares o tutors dels alumnes es duga a terme. Vista la situació sociolingüística i els paranys que introdueix la llei, l'acompliment de la voluntat familiar sembla assegurada per als qui trien castellà, però no per als qui es decanten pel valencià.

Dit encara en altres paraules, la lliure competència entre llengües equival a desregulació, a un aprofundiment de la fractura idiomàtica, que amaga sempre un diferencial socioeconòmic, de classe i de capital cultural. És per això que cal seguir propugnant una política lingüística escolar de defensa i protecció de l'alumnat, entès com a col·lectiu global i unitari, ampli i divers en la

seua composició, que no quede *marcat*, tanmateix, per la llengua familiar, de partença o primera amb què accedeix a l'escola. Cal, doncs, evitar la guetització dels grups lingüísticoculturals a l'escola, la qual cosa no vol dir que s'ignoren les especificitats de cada comarca, població o centre. Els costos diferits de la desregulació són a la llarga més elevats que els d'una regulació equilibrada i consensuada, que busque la integració del cos social en una sola comunitat de parla.

2. La ruptura dels consensos de la LUEV

Els referits fonaments ideològics de la iniciativa de Llei atempten completament contra el consens assolit al voltant de la Llei 4/1983, de 23 de novembre, d'ús i ensenyament del valencià (LUEV). Recordem que la llei que aprovaren les Corts Valencianes el 1983 sense cap vot en contra es fonamentava en tres principis:

- a) l'assumpció del caràcter de llengua pròpia del valencià com a instrument de comunicació i representació de tots els ciutadans valencians,
- b) el fet incontestable que el valencià havia patit històricament una minorització social progressiva i imposada i
- c) la voluntat àmpliament referendada per la majoria política de corregir aquesta minorització sociolingüística i avançar cap a l'equiparació efectiva d'ambdues llengües, incloent-hi els territoris valencians de predomini lingüístic castellà.

Les mesures compensatòries que esbossava la LUEV buscaven equilibrar les dues llengües en els tres grans àmbits on els poders públics poden incidir de manera directa: el sistema educatiu, l'administració i els mitjans de comunicació social de titularitat pública. Com ja s'ha avançat, durant els 40 anys transcorreguts des de la promulgació, les potencialitats de la LUEV disten molt d'haver-se desplegat de manera plena. Però fins i tot en els períodes d'estancament o retrocés parcial en l'aplicació de la norma no se n'han posat en qüestió els fonaments referits. I en les comarques valencianes de parla castellana, malgrat les campanyes que pretenien alimentar la segregació i promoure les exempcions de l'assignatura de valencià, ha crescut la valoració de la llengua tant pels beneficis pràctics com pels valors simbòlics de pertinença a una comunitat diferenciada.

El projecte de llei no té en compte que l'educació lingüística és una realitat transversal molt àmplia, que no se circumscriu a les matèries lingüístiques del currículum. Tant investigacions foranes com d'altres nascudes a les universitats valencianes confirmen que les matèries dites no lingüístiques també són transmissores de continguts verbals i reforcen allò que s'assimila en les assignatures de l'àrea de llengües. Tanmateix, la nova norma no considera en absolut les aportacions que generacions d'ensenyants venen fent a fi d'integrar llengües i continguts. També per aquesta banda s'ha balafiat l'experiència docent i investigadora de manera gratuïta.

3. El retrocés del valencià a les zones de predomini lingüístic castellà

La LUEV de 1983 delimita les poblacions de la nostra comunitat que són històricament de predomini lingüístic valencià (article 35) i les que tenen el castellà com a llengua predominant (article 36). En els 40 anys transcorreguts des de la promulgació de la LUEV s'han succeït un munt de transformacions socioeconòmiques, tecnològiques i demogràfiques que han canviat l'abast i el sentit de les fronteres, incloses les lingüístiques. Avui no les podem entendre sinó com a constructes simbòlics amb un valor instrumental relatiu. Tanmateix, la proposició de llei reguladora del plurilingüisme educatiu aborda el mapa lingüístic valencià com a dos blocs tancats per una frontera que els impermeabilitza. Lluny de suggerir fórmules d'integració que no resulten lesives per a les comarques de predomini lingüístic castellà, reclou per defecte els seus parlants en un monolingüisme excloent.

L'articulat de la llei deixa entreveure com a subtext que l'ensenyament del valencià comporta una agressió contra els ciutadans d'aquests territoris. Se'ls priva així de compartir amb els valencianoparlants els drets lingüístics i els beneficis de la bilingüïtzació educativa i social. Ja s'han invocat els fonaments jurídics que empara l'alumnat d'aquests territoris. I diverses sentències han coincidit en l'apreciació que els drets dels menors prevalen per sobre de la voluntat de pares o tutors, també quant a l'educació lingüística. Així es desprèn de la Convenció dels Drets de l'Infant, aprovada per l'Assemblea General de les Nacions Unides el 1989 i la Llei del 12/2008, de 3 de juliol, de protecció integral de la infància i l'adolescència de la Comunitat Valenciana. L'administració educativa hauria de vetlar, doncs, perquè la concessió d'exempcions s'ajuste a aquest criteri normatiu de salvaguarda legal en lloc de considerar-se un tràmit que exonera d'una càrrega formativa. Com ja s'ha indicat, el Tribunal Constitucional va sentenciar (STC 337/1994) que la Constitució Espanyola no reconeix el dret dels pares o l'alumnat a escollir

la llengua de l'ensenyament. L'alt Tribunal va avalar, a més, que correspon a l'administració competent regular el sistema de llengües vehiculars.

Fet i fet, l'esborrany de llei no al·ludeix en absolut als lligams històrics que vinculen aquestes comarques amb les veïnes valencianoparlants, tant en les que formen part constitutiva de l'antic regne foral com en les incorporades a l'àmbit valencià en la divisió provincial vuitcentista. Més greu que les raons simbolicoafectives és la privació de recursos formatius per als valencians d'aquests territoris, que es concreta en tres direccions:

- l'accés al mercat laboral valencià, en particular a la funció pública valenciana -en aquells llocs de treball on l'acreditació de competència lingüística siga bé requisit, bé mèrit preferent-, així com també en altres territoris on el català és llengua oficial;
- en la formació universitària en centres públics o privats d'àmbit valencià, o d'uns altres territoris de l'àrea lingüística, en què s'impartesquen ensenyances en aquesta llengua;
- en general, en els usos socials, el consum cultural, el lleure o les interaccions privades o públiques que els ciutadans d'aquestes comarques establisquen amb valencianoparlants.

D'altra banda, la proposta de llei al·ludeix a la incorporació progressiva del valencià en les poblacions de predomini lingüístic castellà arran de l'entrada en vigor de la nova norma. S'omet que durant quatre dècades, des de la promulgació de la LUEV, l'ensenyament del valencià, i més limitadament en valencià, hi ha adquirit carta de naturalesa i hi ha contribuït, malgrat tot, a reforçar els vincles de tota mena, a una banda i l'altra d'una frontera que, com s'ha dit, és a hores d'ara purament virtual.

4. El retrocés del valencià en el temps lectiu de l'escola

La discussió sobre l'ordenament legal del plurilingüisme educatiu es focalitza habitualment sobre el temps lectiu que correspon a les llengües vehiculars de l'ensenyament, les dues oficials i l'idioma estranger. La discussió és rellevant des del punt de vista organitzatiu, però sens dubte està interferida per les valoracions polítiques i les connotacions simbòliques i emocionals que se'n deriven. Entre la planificació escolar i la realitat de les pràctiques d'aula intervenen molts factors que relativitzen el valor real dels cronogrames escolars. Val a dir que és més rellevant atendre l'*output* dels resultats d'aprenentatge que l'*input* de les programacions. D'altra banda, la manera de treballar a l'escola, amb comunitats formatives, projectes transversals i d'altres

experiències diverses, ha fet trontollar les divisions entre àrees, matèries o assignatures. Així, doncs, el temps assignat a cada llengua pot experimentar variacions sensibles. No obstant això, cal analitzar la literalitat de la norma en atenció al temps lectiu que s'assigna a cada llengua.

D'entrada, la proposta de llei parteix novament d'una afirmació insostenible. En l'apartat III de l'exposició de motius s'afirma que la vigent llei 4/2018, de 21 de febrer, que regula el plurilingüisme educatiu vulnera els drets de l'alumnat tant en la prescripció dels temps lectius com en el procediment d'elaboració del projecte lingüístic de centre, que s'ha d'aprovar per una majoria qualificada de dos terços del consell escolar.

D'altra banda, la proposta de llei estableix que, "en els municipis de predomini lingüístic valencià, el percentatge del temps lectiu vehiculat en les dos llengües cooficials haurà de tindre una diferència que no sobrepassi el 20% del temps lectiu". Aquest percentatge limitador és discriminatori, atès que només s'aplica a les zones de predomini lingüístic valencià, i no es fonamenta en cap criteri pedagògic, sinó que resulta del tot arbitrari.

En tot cas, els percentatges docents proposats no garanteixen l'assoliment de la competència comunicativa en les dues llengües oficials en finalitzar els estudis obligatoris, com exigeixen la LUEV (article 19.2) i la LOE (article 2), ja que no se sustenten sobre cap base empírica. De fet, tant les investigacions com els pronunciaments d'institucions qualificades avalen la necessitat d'incrementar la docència en la llengua més desprotegida fins a un mínim del 50% del temps docent en contextos plurilingües.

En efecte, la nòmina de recerques que confirmen els avantatges cognitius, comunicatius i lingüístics del bilingüisme primerenc és extensa (Aronin, & Singleton, 2012; Balkan, 1979; Ben-Zeev, 1972; Cenoz i Genesee, 1998; Bialystock, 2011; Janco-Worrall, 1972; Marian & Shook, 2012; Pearl & Lambert, 1962). A més a més, constitueix, d'acord amb la hipòtesi multilingüe (Cenoz & Genesee, 1998), la base necessària per a un millor aprenentatge de la llengua estrangera i l'adquisició, per tant, d'una competència plurilingüe. En l'àmbit de recerca sobre programes plurilingües hi ha un acord quasi unànim sobre la necessitat que l'ús vehicular de la llengua minoritzada ha de ser majoritari i que en cap cas hauria de baixar del 50% (Cummins, 2011; Genesee & Lindholm-Leary, 2013; Teddick, 2015).

Diversos estudis (Portolés i Safont 2018; Safont, 2018; Safont i Portolés 2016) han confirmat l'efecte positiu per a l'aprenentatge de l'anglès dels models lingüístics on la llengua vehicular principal és el valencià, ja que l'alumnat mostra un repertori més extens de funcions pragmàtiques que els aprenents en models d'instrucció en castellà.

Quant a les institucions, tant el Consell Valencià de Cultura, en un pronunciament de 2014, com l'Acadèmia Valenciana de la Llengua han assenyalat que des d'un punt de vista pedagògic,

l'aprenentatge del valencià i en valencià ha d'estar complementat, i no substituït, per l'aprenentatge del castellà i de l'anglès o altres llengües emergents amb projecció internacional. La llengua pròpia d'un territori és precisament la base més positiva i reeixida per a la formació multilingüe.

Comptat i debatut, els percentatges de docència en valencià que es proposen quan la llengua base és el castellà resulten del tot insuficients per a garantir la competència oral i escrita de l'alumnat, en peu d'igualtat amb la que aquest té en castellà, tal com prescriu la LUEV. Per això es pot afirmar que la proposició de llei atempta frontalment contra l'esperit i la lletra de la llei aprovada per les Corts Valencianes a Alacant el 1983. Cal reiterar, doncs, que la llei nova aprofundirà el desequilibri i la manca d'equitat lingüística ja existents. Els únics alumnes que amb prou feines s'acostaran a un domini paritari d'ambdues llengües oficials seran els que tinguen com a llengua base el valencià. Val a dir que s'acostaran a la paritat, no que la tinguen garantida plenament.

5. Els problemes d'organització escolar provocats per la llei

La llei que es pretén implantar obre interrogants la resolució dels quals alterarà les pautes de la funció docent de col·legis i instituts. D'entrada, no s'hi especifica el procediment pel qual les famílies o els tutors legals del l'alumnat manifestaran la preferència per una llengua base o una altra. La taula que figura com a annex I de la llei, amb la distribució d'unitats per a cada centre en funció del percentatge de famílies que hagen optat per cada llengua "cooficial", imposa unes ràtios de llengua vehicular que complicaran extraordinàriament la planificació docent en tots els centres i en molts d'ells resultaran senzillament inviables.

A més a més, la norma no recull la garantia de continuïtat en l'escolarització lingüística de l'alumnat quan es promociona d'un cicle al següent. Així, alumnes d'infantil que hagen rebut una instrucció majoritària en valencià, la veuran reduïda en el pas a la primària. I el mateix s'esdevé en els altres canvis de nivell, de primària a secundària, i d'aquesta a batxillerat. De fet, com ja s'ha avançat, hi ha una reducció molt significativa de la presència del valencià en tot el sistema a mesura que s'ascendeix en l'escala de l'escolarització, de la infantil a l'escolarització postobligatòria. També s'ha assenyalat la devaluació sociolingüística implícita en aquesta minva de pes acadèmic del valencià.

La dimensió lingüística de l'escola no afecta sols l'activitat estrictament didàctica. La documentació administrativa que s'hi genera és fonamental des d'un punt de vista sociolingüístic, ja que ratifica el valor comunicatiu i performatiu de les llengües i en projecta una imatge sòlida davant la comunitat escolar i, particularment, davant les famílies. En aquest sentit, l'article 21 de la llei denota una vegada més una profunda desconfiança envers el valencià i un tractament discriminatori. L'obligatorietat que totes les comunicacions de l'escola siguen bilingües resulta supèrflua en poblacions valencianoparlants i només s'explica per la voluntat de remarcar el caràcter subsidiari del valencià, que no es pot usar sense la tutela del castellà. No resulta versemblant que els centres de les comarques castellanoparlants facen el mateix i adopten també de manera sistemàtica el valencià en la comunicació amb les famílies.

Pel que fa al termini d'implantació de la norma, amb els canvis recessius indicats, no s'entén que l'entrada en vigor es fixe per al curs 2025-2026 i tanmateix en disposició transitòria es prescriba la suspensió dels projectes experimentals vigents en alguns centres. Aquests compten amb projectes lingüístics singulars i amb la promulgació de la llei hauran de renunciar-hi i adoptar el règim comú en el curs 2024-2025.

En definitiva, la llei comportarà greus problemes en l'organització i el funcionament ordinari dels centres educatius, reforçarà l'estatus diglòssic del valencià al si de la comunitat escolar i hi introduirà múltiples factors de disfuncionalitat sociolingüística.

6. Mancances relatives a la metodologia i a la formació del professorat

El títol III de la proposta de llei és un dels més pobres del text normatiu. Només consta de dos articles, que es limiten a fixar el grau de competència lingüística del professorat a partir del Marc Comú Europeu de Referència per a les llengües (MCERL): el C1 per a les llengües oficials i almenys el B2 per a l'idioma forà, amb el desideràtum d'assolir també el C1 en aquest cas. Però no s'hi recullen criteris normatius i procedimentals perquè el professorat que s'incorpore al sistema escolar valencià procedent d'uns altres territoris acredite en un temps adequat la competència lingüística adient, és a dir, el ja referit nivell C1 de valencià.

La proposta de llei no fa cap referència al tractament de les llengües curriculars. La recerca en educació plurilingüe proposa l'ús d'enfocaments plurilingües integrats, tant en l'ensenyament (Tractament Integrat de les Llengües, TIL), cosa que implica abordar les llengües de forma integrada i no com a compartiments estancs (Apráiz et al., 2012; Guasch, 2010, 2020; Ibarluzea

et al., 2021; Pascual-Granell, 2006; Ruiz Bikandi, 2005, 2008), com en el seu ús vehicular (Tractament Integrat de les Llengües i els Continguts, TILC).

D'acord amb el Common European Framework for Languages (CE, 2001), la competència plurilingüe i intercultural no constitueix una superposició, ni una suma de competències monolingües (Palou Sangrà & Fons, 2019), sinó una competència plural i complexa, de caràcter dinàmic, que inclou un conjunt de coneixements i habilitats en diverses llengües. Aquest conjunt permet mobilitzar els recursos d'aquest repertori plurilingüe de manera estratègica per a la comunicació lingüística i la interacció cultural (Baldaquí-Escandell, 2009). La majoria dels sistemes escolars europeus advoquen per la formació bi/plurilingüe en contextos multilingües (Dolz & Idiazabal, 2013).

La proposta de llei tampoc no adopta les previsions suficients quant a la formació contínua del professorat. És clar que una bona praxi docent a l'aula implica comptar amb docents ben preparats des d'un punt de vista lingüístic i didàctic (García & Kleyn, 2013; De Mejía & Hélot, 2015; Bernaus et al., 2007).

En definitiva, la llei no introdueix prou garanties per tal d'assegurar la competència comunicativa i metodològica del professorat, indispensable per al desenvolupament adequat d'un model educatiu plurilingüe. Amb aquest esquifit marc legal no es pot fer front a la complexitat de l'educació lingüística dins el sistema educatiu valencià, on cal harmonitzar l'equitat entre els idiomes oficials, amb la discriminació positiva en favor del valencià, i el tractament inclusiu de la diversitat cultural i lingüística, aspecte aquest darrer que s'hi omet per complet.

7. L'acreditació inadequada dels nivells de competència lingüística en valencià

La nova llei introdueix elements disruptius en l'àmbit dels procediments avaluadors i d'acreditació dels nivells de competència lingüística. La norma fa explícit el dret de l'alumnat a fer els exàmens i les proves d'avaluació parcials o finals indistintament en castellà o valencià, "de manera que la llengua vehicular d'una assignatura no penalitze l'avaluació de l'alumnat". Ara bé, aquest principi és incongruent amb l'exigència de rigor en l'acreditació. Es pot donar el cas que alumnes que demanen ser avaluats en castellà en assignatures impartides en valencià acreditin una competència en aquesta llengua que realment no tenen, emparant-se en les facilitats administratives que ara s'ofereixen quasi de franc. El resultat serà una devaluació del títols encara més notòria que la que impera a hores d'ara.

Si s'examinen els graus de coneixement de valencià que la llei preveu acreditar per mitjà dels nivells educatius presumptament equivalents, la discordança és òbvia. La proposta d'equiparació que recull la proposició de llei (article 16) no resulta adequada per múltiples raons.

- a) En primer lloc, no hi ha cap remissió o referència concreta a les destreses orals i escrites que estableix el MCERL per a cada nivell d'acreditació. Atès que no s'hi especifiquen els nivells de competència comunicativa, es prescriu una equiparació purament nominal.
- b) D'altra banda, la Conselleria d'Educació no ha avaluat amb proves *ad hoc* les competències lingüístiques de l'alumnat, anàlisi que calia haver dut a terme d'acord amb el que prescriu la Llei 2018 encara en vigor. És a dir, no hi ha la certesa que el marc d'acreditacions actual siga rellevant i, doncs, que convinga, o no, modificar-lo.
- c) La competència oral no es treballa prou en el sistema escolar valencià, com demostren diverses investigacions universitàries, i tampoc no s'avalua en l'EBAU, de manera que no hi ha referents fiables que permeten avalar l'equiparació proposada.
- d) A més, per tal d'assolir una competència efectiva caldria haver inclòs, com ja s'ha avançat, el temps lectiu de les matèries no lingüístiques, ja que només un percentatge de docència en valencià d'un 50% mínim pot contrarestar la minorització sociolingüística actual.
- e) El currículum de l'assignatura de valencià: llengua i literatura del Batxillerat, així com els exercicis avaluable en les proves d'accés a la universitat, inclouen continguts de reflexió lingüística que no estan vinculats a l'obtenció d'una competència comunicativa. No té sentit, doncs, equiparar-los.
- f) La proposta considera l'equiparació de nivells de valencià per als estudiants que acaben cycle, amb les condicions que s'hi recullen, però omet incloure l'acreditació equivalent en llengua estrangera, generalment l'anglès. Aquest tractament desigual reforça els prejudicis associats a la minorització: la llengua estrangera, amb una alta demanda, s'acredita amb esforç; per contra, el valencià, mancat d'estímuls públics, es pot acreditar en el millor dels casos amb un tràmit administratiu.
- g) Amb el redactat actual, el responsable d'acreditar el nivell de valencià és el professorat de l'assignatura i els examinadors de la prova corresponent en l'EBAU. Una responsabilitat que excedeix les atribucions dels docents i que revertirà en una més gran pressió de l'alumnat, les famílies o els tutors legals.

En termes pedagògics, com acabem de veure, aquesta és una proposició de llei que no es fonamenta en criteris manllevats de les ciències de l'educació i la pedagogia, sinó en judicis de

valor essencialment ideològics. De fet, és una proposició de llei marcadament antipedagògica, ja que d'implantar-se els escolars valencians no podran assolir el coneixement equilibrat de les dues llengües oficials, com prescriu la llei. A més, en els territoris de predomini lingüístic castellà, es reforçarà l'exempció d'avaluar l'assignatura de valencià, que és llengua oficial de tot el territori de la comunitat autònoma, mentre es manté com a obligatòria l'avaluació de l'assignatura d'anglès, que és llengua forana. L'eventual promulgació de la llei tindria encara uns altres efectes negatius: reforçaria la consideració negativa del valencià com a llengua subalterna, en reduiria l'ús social i acadèmic com a llengua instrumental i de comunicació habitual, en desincentivaria l'aprenentatge entre l'alumnat que no el té com a llengua familiar i eixamplaria la posició sociolingüística dominant i la primacia simbòlica del castellà. Conseqüències sociològicament devastadores, que afectaran la cohesió de la societat valenciana.

La proposició de llei no té, per tant, justificació sociolingüística ni pedagògica sobre bases d'una solvència mínima. Cal insistir que la proposició de llei impedeix que l'alumnat pugui obtenir la doble competència lingüística. Com veurem amb més detall en el bloc següent, aquesta privació de competència és, paradoxalment i *de facto*, una minva de llibertat lingüística efectiva, cosa que contradiu el que es proclama tan emfàticament en el títol i al llarg de l'extens articulat de la proposta normativa.

III. Anàlisi jurídica

1. Introducció

De manera general, la proposició de llei té aspectes que poden contradir la jurisprudència del Tribunal Constitucional (TC) i el sentit en matèria lingüística de la Constitució Espanyola (CE), de l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana (EACV) i la part nuclear de la Llei d'ús i ensenyament del valencià (LUEV). A més, d'ignorar la Carta europea de llengües regionals o minoritàries, tractat internacional que forma part de l'ordenament legal espanyol des de 2001.

Fa la impressió que la intenció de la proposició de llei, més enllà de la retòrica, és limitar el dret dels alumnes a conèixer i usar les dues llengües oficials, propòsit que no apareix en cap moment en la proposició. Sense coneixement no hi ha llibertat possible: no es pot usar una llengua si no es coneix.

Les **tres qüestions més problemàtiques** de la proposició de llei des de l'òptica del dret i la jurisprudència constitucional són el dret que s'atribueix als representants legals de l'alumnat a triar llengua predominant (*llengua base* en la terminologia de la proposició de llei) de l'ensenyament obligatori, el nivell de l'exposició lingüística de l'alumnat a cada una de les llengües oficials i la possibilitat d'exempció de l'avaluació de l'assignatura de valencià en les zones de predomini lingüístic castellà, que manté el que diu la LUEV.

De manera resumida, aquests tres aspectes poden entrar en contradicció amb aspectes de la jurisprudència constitucional actual; però això no vol dir que necessàriament serien considerats inconstitucionals pel TC de manera clara i diàfana, i no són impensables sentències que debiliten el valencià en el sistema educatiu.

U. Així, és cert que la jurisprudència constitucional descarta que la Constitució reconega un dret dels alumnes o dels seus representants legals a escollir la llengua d'ensenyament; però hi ha posicions jurídiques que entenen que la CE no impedeix que el legislador estatal o autonòmic pugui regular aquesta qüestió sense contradir la jurisprudència actual del TC. A més, amb canvis menors en la terminologia i en l'articulat de la proposició de llei, es pot afirmar que la futura llei es limita a garantir als representants de l'alumnat el dret a triar entre models lingüístics educatius on les dues llengües oficials hi formen part obligatòria, tot i que de manera desigual, si més no en la zona de predomini lingüístic valencià. Aquesta mena de tria és present, per

exemple, en el sistema lingüístic educatiu basc i navarrès, i en el valencià. El punt més dèbil d'aquesta argumentació, però, és que en la zona de predomini lingüístic castellà, on el valencià és igualment llengua oficial, l'opció de tria del model lingüístic és quasi inexistent en la pràctica.

Dos. Amb la reducció de l'exposició lingüística al valencià de l'alumnat en el sistema escolar, no es garantirà l'adquisició de la capacitat lingüística suficient de les dues llengües oficials en acabar l'ensenyament obligatori, el que segons la jurisprudència del TC és una exigència constitucional derivada de l'oficialitat lingüística, i que ara forma part de la Llei Orgànica del Dret a l'Educació (LODE). A més, és evident que els criteris de la proposició de llei per a atorgar nivells de capacitat lingüística en valencià a l'alumnat semblen molt dèbils i poc justificats. No obstant això, no és fàcil que el TC considere inconstitucional una legislació autonòmica que inclou l'ensenyament potencial de la llengua minoritària en la zona de predomini castellà, més el seu ús potencialment majoritari en la zona de predomini valencià. El problema és que l'argumentació per a justificar la necessitat d'una exposició lingüística al valencià majoritària, en coherència amb la CELRoM, és extrajurídica. Té el seu fonament en les ciències de l'ensenyament, en la pedagogia lingüística, en la sociologia o en altres ciències socials; però no directament en el dret, i no és senzill, tot i que tampoc és impossible, que el TC valore les qüestions extrajurídiques en una anàlisi jurídica.

Estimem que és evident que la proposició de llei actual dificulta a una part previsiblement majoritària de l'alumnat valencià el coneixement i l'ús igual de les dues llengües oficials, propòsit que la llei ni menciona, i això obre possibilitats que el TC considere que la futura llei és contrària a la jurisprudència constitucional.

Tres. La part més fàcilment discutible des de la perspectiva constitucional és la incondicional i il·limitada exempció de l'avaluació de l'assignatura de valencià que es reconeix en la proposició de llei (i en la LUEV), i que es concreta en el dret dels representants dels alumnes a la zona de predomini castellà a decidir que l'alumnat que representen no serà avaluat de valencià. Això atempta contra el caràcter de llengua oficial del valencià en aquesta zona. L'exempció incondicional és directament contrària a la jurisprudència constitucional i incompatible amb l'estatut d'oficialitat del valencià (art. 6.2 EACV) i de llengua pròpia de la Comunitat Valenciana (art. 6.1 EACV), tal com va ser definit per la jurisprudència constitucional a partir de 1986. El problema social (i potencialment jurídic) és que el "dret" a l'exempció està assentat des de l'aprovació de la LUEV, fa quatre dècades, mai no ha estat qüestionat, i la seua impugnació podria donar lloc potencialment a una interpretació regressiva i esbiaixada del TC si aquest Tribunal entén que l'exempció està justificada per l'article 6.7 de l'EACV. En la nostra opinió, el

TC hauria d'interpretar l'article 6.7 de l'EACV com una obligació estatutària de modulació singular de les polítiques lingüístiques a les zones de predomini lingüístic castellà i no com una exempció de l'oficialitat de la llengua, que és impossible d'acord amb l'art. 6.2 EACV. De fet, els preceptes regulats en els apartats 6.1 i 6.2 de l'Estatut són els dominats i la resta d'apartats de l'article 6 de l'Estatut que parlen de les llengües oficials s'han d'interpretar en funció d'aquests preceptes, i no de manera aïllada i espúria.

2. Exposició de motius

En cap moment de l'exposició de motius de la proposició de llei s'explica en termes jurídics, pedagògics, sociolingüístics o de compliment de tractats internacionals els motius en què es justifica i fonamenta la proposició de llei.

En la **part primera**, les referències a l'EACV i a la LUEV són sempre parcials i incompletes, i, per tant, esbiaixades. Així, s'hi ignora, en tot moment, que l'EACV estableix que "tots tenen dret a conèixer-los i a usar-los i a rebre l'ensenyament del, i en, idioma valencià" (art. 6.2), o que la Generalitat ha d'adoptar les mesures necessàries per tal d'assegurar el coneixement de les dues llengües oficials (art. 6.3) i que s'atorgarà especial protecció i respecte a la recuperació del valencià (art. 6.5). Respecte la LUEV, la proposició de llei ignora i contradiu els objectius bàsics de la LUEV que són, a més, coherents amb l'Estatut i la Constitució.

En la **part segona** de l'anomenada exposició de motius, es recullen tot un seguit d'afirmacions ideològiques i/o partidistes sobre els decrets 127/2012 i 9/2017, sobre el Decret llei 3/2017 i sobre la Llei 4/2018 de plurilingüisme. S'hi ignora que tota aquesta legislació lingüística en l'educació ha sigut qüestionada en els últims tres informes del Comitè d'Experts del Consell d'Europa (2015, 2019 i 2021) i pel mateix Comitè de Ministres del Consell d'Europa pel que fa al compliment pel Regne d'Espanya de la CELRoM. Segons aquests informes, la Comunitat Valenciana estaria incomplint la CELRoM en matèria d'ensenyament (art. 8 CELRoM), ja que el Regne d'Espanya es va comprometre, en el territori en què el valencià és llengua oficial, a fer possible i garantir un ensenyament preescolar, primari, secundari, i tècnic i professional principalment en valencià per garantir el coneixement de les dues llengües oficials. De fet, si s'aprova la proposició de llei en la seua redacció actual, l'incompliment de la Carta a la Comunitat Valenciana seria radicalment flagrant en tots els nivells.

En la **part tercera** es critica novament la Llei 4/2018 amb judicis de valor ideològics i/o partidistes; però sense cap fonament pedagògic, cap referència a un estudi o valoració mínimament acadèmica o científica. No hi ha tampoc cap tipus d'avaluació mínima de política pública ni de resultats de la llei que es critica. La crítica introdueix un judici de valor com a falsa avaluació, ja que afirma que la llei vulnera els drets dels alumnes i dels seus representants legals; però cal insistir en el fet que cap llei pot atorgar als representants legals de l'alumnat la llibertat de privar l'alumnat del dret bàsic a conèixer i, si ho desitgen, usar qualsevol de les dues llengües oficials.

En la **part quarta**, s'anuncia directament la finalitat de la proposició de llei i de la seua aplicació estructuralment diferent segons els territoris lingüístics, com si un territori fora exclusivament de parla castellana i l'altre tinguera dues llengües, enfosquant l'oficialitat del valencià i el castellà arreu de la Comunitat Valenciana.

En la **part cinquena**, es descriu la norma i s'hi destaquen especialment les formes d'exempció del valencià. Fa la impressió que l'obsessió de la proposició fora minoritzar el valencià i no garantir el seu coneixement i ús com estableixen la CE, l'EACV i la LUEV.

3. Títol preliminar: les disposicions generals

L'**article 1** de la proposició afirma que *"l'objecte de la present llei és regular la llibertat d'elecció de llengua i l'ús de les llengües cooficials en els centres docents no universitaris de la Comunitat Valenciana"*.

Aquest és l'article ideològic i nuclear i cal dir, de bon començament, que **no està regulat ni està reconegut actualment el dret a la llibertat d'elecció de llengua pels responsables de l'alumnat** que és l'objecte primer de la norma. Això no obstant, sí que existeix el dret a triar model lingüístic educatiu si es regula l'existència en paral·lel de diversos models.

Primera qüestió: l'elecció de llengua de l'ensenyament

Interpretem, tot i que pot ser objecte de debat jurídic, que la regulació de la llibertat educativa és una qüestió bàsica de desenvolupament de l'art. 27 de la Constitució (CE). En conseqüència, es tractaria d'una competència de l'estat central que cal regular amb lleis orgàniques o lleis bàsiques d'educació d'acord amb l'art. 149.1.30a CE, i no seria, per tant, una competència exclusiva i primera de les comunitats autònomes.

A més, la jurisprudència constitucional fins ara ha limitat la llibertat educativa en un sentit que no considera, en cap cas, la llibertat d'elecció de llengua per part dels representants de l'alumnat. Així, ha establert que llibertat educativa significa la llibertat de creació de centres docents (article 27.6 CE) amb possibilitat de la imposició d'un ideari de centre (STC 5/1981 i STC 77/1985). La neutralitat ideològica i religiosa és imperativa en els centres públics; però no en els privats que poden expressar certes conviccions ideològiques o religioses, sempre que no contradiguen els principis constitucionals (art. 27.2 CE) ni promoguen un ensenyament científicament fals (STC 5/1981 i STC 77/1985). Igualment, la jurisprudència del Tribunal Suprem (TS) afegiria que no hi ha el dret a l'objecció de consciència en educació per a evitar assignatures del currículum escolar obligatori (Sentència del Tribunal Suprem d'11 de febrer de 2009, rec. 905/2008).

Val a dir que, en matèria lingüística, el Tribunal Suprem reconeix el dret dels pares a poder triar la llengua o llengües d'escolarització principal dels seus fills respecte els primers anys de l'escolarització (preescolar i infantil), sempre que siga possible (STS de 12 de desembre de 2008, rec. 570/2005). Ara bé, el Tribunal Constitucional (TC) ha insistit, des de començaments de la dècada de 1980 fins ara, que els poders públics han d'orientar el sistema educatiu dels territoris amb diverses llengües oficials a aconseguir l'objectiu bàsic de l'ensenyament en matèria lingüística que és el coneixement de les dues llengües oficials per a permetre el seu ús (FJ5 STC 87/1983 i FJ4 de la STC 88/1983), i no reconeix el dret d'elecció de llengua dels representants de l'alumnat. En aquest sentit, el TC, sense entrar a considerar la possible garantia que els primers ensenyaments siguen preferentment en la llengua o llengües habituals dels alumnes, ha afirmat que no existeix dret a triar la llengua vehicular de l'ensenyament en el centre sostingut amb recursos públics elegit pels representants de l'alumnat (STC 195/1989) i tampoc hi ha dret dels pares o tutors a què els seus fills reben educació en la llengua habitual de l'alumnat o en la llengua de preferència dels progenitors o tutors (STC 337/1994); i això és així perquè el sistema educatiu s'ha d'orientar, prioritàriament, a aconseguir que l'alumnat pugui conèixer adequadament les dues llengües oficials en els territoris en què hi ha dues llengües oficials.

Així mateix, el Tribunal Constitucional considera que les llengües minoritzades, en aquest cas el valencià, poden ser objecte d'un ús preferent en l'ensenyament "per tal de corregir situacions de desequilibri heretades i per a excloure que aquesta llengua [la llengua pròpia autonòmica] ocupe una posició marginal o secundària" (FJ10 de la STC 337/1994).

A més, la Llei Orgànica 3/2020, de 29 de desembre, per la qual es modifica la Llei Orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'Educació (LOE), aprovà la modificació de la Llei Orgànica 8/1985, de 3 de juliol, reguladora del Dret a l'Educació, de manera que l'article 4.1 de la LODE, que regula els drets i les obligacions dels representants de l'alumnat, queda de la manera següent: “Els **parets, mares o tutors**, en relació amb l'educació dels seus fills i filles o pupils i pupil·les, **tenen els següents drets**: a) A rebre una educació, amb la màxima garantia de qualitat, conforme amb els fins establerts a la Constitució, a l'estatut d'autonomia corresponent i a les lleis educatives; b) A escollir centre docent tant públic com diferent dels creats pels poders públics; c) A rebre la formació religiosa i moral que estiga d'acord amb les seues pròpies conviccions; d) A estar informats sobre el progrés de l'aprenentatge i integració socioeducativa dels seus fills i filles; e) A participar en el procés d'ensenyament i aprenentatge dels seus fills i filles; f) A participar en l'organització, funcionament, govern i avaluació del centre educatiu, en els termes establerts en les lleis; g) A ser escoltats en aquelles decisions que afecten l'orientació acadèmica i professional dels seus fills i filles.”

La regulació general dels drets en matèria d'educació és una competència estatal general i no autonòmica i la proposició de llei, si pretén regular aspectes del dret a l'educació, podria estar fent una invasió competencial. A més, ni la jurisprudència constitucional ni la legislació bàsica estatal vigent reconeixen el dret dels representants dels alumnes a l'elecció de llengua.

Això no obstant, com hem dit adés, hi ha la possibilitat, en el cas hipotètic que es plantege un recurs d'inconstitucionalitat a la futura llei, que el TC considere que la norma no atorga als representants de l'alumnat un dret a triar llengua de l'ensenyament, sinó simplement l'opció d'elegir un model lingüístic educatiu, on les dues llengües oficials formen part obligatòria de l'ensenyament, de manera similar al que ocorre en el sistema lingüístic educatiu basc i navarrès. Amb tot, la proposició de llei té l'esclatxa que en la zona de predomini lingüístic castellà aquesta opció pràcticament no existeix.

Segona qüestió: l'obligatorietat constitucional que les llengües oficials siguin assignatura obligatòria i avaluable i llengua vehicular de l'ensenyament on són oficials

Com a conseqüència derivada de l'oficialitat d'una llengua, el TC va establir en data tan avançada com octubre de 1983 que l'oficialitat comportava que l'estudi de les llengües oficials s'havia d'incorporar de manera obligatòria, en tots els casos i sense excepció, a l'ensenyament bàsic, i no sols en forma d'assignatura, sinó també com a llengua vehicular de comunicació docent per a poder assolir l'objectiu del coneixement i l'ús normal de les llengües oficials diferents del castellà en finalitzar l'ensenyament obligatori (FJ5 STC 87/1983 i FJ4 de la STC 88/1983). Es tracta

d'una jurisprudència constitucional reiterada en la important STC 337/1994), on s'afirma, com hem dit, que l'objectiu de l'ensenyament en matèria lingüística és aconseguir el coneixement suficient de les dues llengües oficials per a garantir-ne efectivament el dret a l'ús. Per això, les llengües, a més de ser matèria curricular obligatòria de tots els centres educatius als llocs en què són llengua oficial han de ser llengües vehiculars d'altres assignatures (FJ9 STC 337/1994).

La qüestió, però, té un component extrajurídic. El TC no pot determinar fàcilment a través de quin procediment educatiu, en cada context polític i sociolingüístic, s'assoleix l'objectiu de conèixer les dues llengües oficials. Cal un fonament fort de les ciències de l'educació i la sociolingüística per a explicar les deficiències estructurals de la proposició de llei, a més d'insistir en el fet que la proposició no considera aquest objectiu.

L'**article 3.3** de la proposició de llei fa servir el concepte *llengua base*, que no té cap tipus de fonament acadèmic ni tradició jurídica, ja que les ciències de l'educació utilitzen habitualment *llengua vehicular* i el mateix TC fa servir la forma *llengua vehicular* o *llengua vehicular de comunicació docent*; però mai la innecessària expressió de *llengua base*.

L'**article 3.5** quan tracta de definir la *proporció de llengües vehiculars*, divaga inadecuadament sobre la regulació d'aquesta proporció. Això correspondria a una l'altra part de l'articulat de la norma.

4. Títol I: l'educació plurilingüe

La mirada en conjunt del títol mostra un tracte desigual a les dues llengües oficials (v. Annex I). Privilegia la llengua sociolingüísticament més forta, el castellà, sobre el valencià. I fins i tot, a la zona de predomini lingüístic castellà, l'anglès (una llengua no oficial) és d'estudi i avaluació obligatori, mentre el valencià no ho és. Un contrasentit que contradiu la jurisprudència constitucional.

Els **articles 5, 6 i 7**, per a la zona de predomini castellà, s'orienten a imposar, sense cap opció definida en sentit contrari, el castellà com a llengua vehicular i assignatura aclaparadorament dominant, mentre el valencià o no és assignatura obligatòria o està marginat. Qüestions totes elles contràries a la jurisprudència constitucional. A més, els **articles 10, 11 i 12** per a la zona de predomini valencià mostren una presència de les llengües clarament asimètrica si els comparem amb els de la zona de predomini castellà. En conjunt, contradiuen la jurisprudència

constitucional que, d'acord amb la CE, obliga els poders públics als territoris amb diverses llengües oficials a estructurar el sistema educatiu per aconseguir el coneixement de les dues llengües oficials.

L'**article 4.1** i l'**article 9.1** no garanteixen adequadament l'obligació dels poders públics de fer possible un coneixement igual de les dues llengües oficials per a permetre'n l'ús.

L'**article 4.2** fa una lectura de la LUEV estàtica, més pròpia de 1983 que de 2024. Com si entre 1983 i 2024 no hi haguera hagut polítiques lingüístiques educatives o com si les polítiques educatives lingüístiques sobre les dues llengües oficials començaren ara i no fa més de quatre dècades. La manca de fonaments científics i d'estudis o avaluacions de polítiques públiques s'hi fa evident.

Els **articles 8 i 13** contradiuen la jurisprudència constitucional que obliga els poders públics a estructurar el sistema educatiu, en el seu conjunt, per a aconseguir l'objectiu bàsic de l'ensenyament en matèria lingüística que és el coneixement de les dues llengües oficials per a permetre el seu ús, i el suport especial a la llengua minoritzada.

L'**article 9** té una redacció que afavoreix la inseguretats jurídica, ja que les famílies difícilment podran conèixer si el centre on sol·liciten plaça tindrà oferta d'ensenyament amb el valencià com a llengua vehicular principal.

Una vegada més, cal insistir en el fet que no sembla que, amb aquesta exposició de l'alumnat a les dues llengües oficials i dins del nostre context sociolingüístic, es pugui aconseguir un coneixement mínimament igual del castellà i valencià en l'ensenyament obligatori.

5. Títol II: l'alumnat

L'**article 14.1** de la proposició reproduïx el que estableix la LUEV; però tenint en compte que el valencià és llengua oficial en tota la Comunitat Valenciana, contradiu, com hem dit, la jurisprudència constitucional i, de manera directa, els apartats 1, 2 i 3 de la disposició addicional 38 de la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'Educació, incorporada amb l'aprovació de la Llei Orgànica 3/2020, de 29 de desembre, per la qual es modifica la Llei Orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'Educació (LOE). I val a dir que l'esmentada disposició addicional regula amb caràcter bàsic i general arreu d'Espanya sobre els objectius educatius en llengua castellana, en les llengües cooficials i en les llengües que gaudeixen de protecció legal, i diu que el castellà i les

llengües oficials són d'ensenyament i avaluació obligatòria i que el sistema educatiu ha de garantir-ne l'assoliment del domini ple i equivalent de les llengües oficials. Com hem dit, les llengües oficials han de ser llengües d'assignatura obligatòria amb caràcter general per a tot l'alumnat i llengua vehicular de l'ensenyament als territoris en què són llengües oficials. En conseqüència, la legislació valenciana s'hauria d'ajustar obligatòriament a la jurisprudència constitucional.

L'**article 16** fixa els reconeixements oficials de coneixement de valencià; però, tenint en compte el desequilibri en favor del castellà com a llengua vehicular de la proposició, no és una proposta creïble (v Annex II). En la pràctica, es podria obrir la possibilitat d'un frau de llei si s'atorguen titulacions acadèmiques sobre la base d'uns nivells de coneixement acadèmic que, potencialment, serien inferiors als corresponents de castellà. No sembla possible aconseguir el mateix nivell de llengua quan l'exposició docent és superior en la llengua dominant que en la minoritzada.

6. Títol III: el professorat

L'**article 17.1** elimina l'obligació de conèixer el valencià per a una part del professorat. Aquest fet contradiu i deroga, de fet, l'art. 23.1 de la LUEV, que diu: "atesa la cooficialitat del valencià i del castellà, els professors han de conèixer les dues llengües". A més, ignora que, d'acord amb la jurisprudència del TC, el dret bàsic de l'alumnat a usar una llengua fonamenta l'obligació del professorat, en qualsevol matèria de l'ensenyament bàsic i dels ensenyaments públics, a conèixer adequadament les llengües oficials per a poder ser educadors (FJ10 STC 337/1994).

Així mateix, no s'entén perquè l'**article 18** afirma que s'atorgarà un reconeixement al professorat que use una llengua estrangera com a llengua vehicular de l'ensenyament, però no als docents que hi utilitzen les llengües oficials.

7. Títol IV: l'ús de les llengües oficials als centres educatius segons la proposició de llei

L'**article 19.3** podia ser antiestatutari. L'Administració educativa no és competent en aquells aspectes que tenen a veure amb matèries relacionades amb la normativa lingüística valenciana. Correspon a l'AVL tot allò que respecta al valencià segons l'EACV i una llei de les Corts no pot

contradir ni limitar aquesta competència estatutària i, menys encara, obrir la possibilitat perquè un organisme governamental o administratiu dictamine si els textos s'ajusten o no a la normativa lingüística valenciana (arts. 6.8 i 41 EACV). Mentre, la Llei 7/1998, de 16 de setembre, de la Generalitat, de creació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, estableix que són competències de la AVL: "a) Determinar la normativa oficial del valencià en tots els seus aspectes ... c) Emetre i difondre informes o dictàmens i realitzar els estudis sobre la normativa ... d) Vetlar per l'ús normal del valencià i defendre la seua denominació i entitat" (art. 7)

Finalment, sobre l'**article 21** de la proposició que es refereix al pla d'ús de les llengües en l'àmbit no curricular, hauria de ser adequadament interpretat. Pot establir-se, amb caràcter general, que tots els centres de la Comunitat Valenciana es comuniquen amb els pares i mares sistemàticament en les dues llengües oficials. Ara bé, fora d'això, en els usos oficials interns i amb l'alumnat, i en els usos externs amb les institucions, haurien de garantir que la llengua minoritzada, el valencià, ha de tindre un tracte compensatori, d'acord amb la jurisprudència constitucional (STC 337/1994) i ha de ser llengua de treball i relació habitual per a facilitar realment el coneixement i ús de les dues llengües oficials.

Estimem també poc adient l'ús de la terminologia *pla d'ús de les llengües* en detriment de l'habitual en els àmbits acadèmics i jurídics de *pla d'ús normal de les llengües* o *pla de normalització lingüística*. Semblaria que la proposició de llei promou i pretén justificar un ús clarament desigual i anormal de les llengües oficials, marginant-hi el valencià

8. Disposicions addicionals

La **disposició quarta** referida a situacions excepcionals relatives al requisit lingüístic del professorat estableix un període de temps de 4 anys d'estar exempt del coneixement del valencià en casos de comissió de serveis. En termes generals, quatre anys sembla un temps massa gran i, a més, la disposició no s'estableix clarament l'obligatorietat del coneixement progressiu, una vegada concedida la comissió de serveis, de les dues llengües oficials. Caldria reduir el temps a 2 anys i vincular el manteniment de la comissió de serveis a un coneixement efectiu de les dues llengües oficials.

En termes jurídics generals, la proposició de llei no és coherent amb la LUEV, la LOE, la jurisprudència constitucional, les recomanacions del Consell d'Europa pel que fa al compliment de la CELRoM i el sentit primordial de la Constitució i l'Estatut d'Autonomia pel que fa al

reconeixement de l'oficialitat de les llengües espanyoles i el respecte i recuperació especial de les llengües minoritàries. A més, la proposició de llei no es fonamenta en criteris pedagògics que permeten, en el context sociolingüístic valencià, garantir el dret de l'alumnat valencià a conèixer les dues llengües oficials i d'aquesta manera tindre la llibertat plena d'usar-les en qualsevol context.

IV. Conclusions

En resum, vista des de la triple perspectiva sociolingüística, pedagògica i jurídica, la proposta de llei que s'ha registrat a les Corts Valencianes constitueix un clar retrocés quant a l'ordenament de l'educació plurilingüe. És una norma innecessària, discriminatòria i recessiva, que trenca el consens conformat al voltant de la LUEV al llarg de 40 anys. Com ja s'ha dit, invocant el valor suprem de la llibertat d'elecció lingüística, arracona en la pràctica els valencianoparlants, que no podran fer valdre els seus drets.

Entrant en una anàlisi concreta, la norma resulta inadequada per un seguit de raons, que afecten el plantejament global així com també els interessos de l'alumnat i dels docents. Resulta del tot inapropiada per les raons següents.

1. Parteix de dues premisses errònies. Una d'implícita, que el valencià és una llengua normalitzada que conviu harmònicament amb el castellà, en una situació de bilingüisme simètric. I una d'explícita, que en l'àmbit educatiu, com a conseqüència de l'ordenament legal vigent, la Llei de plurilingüisme de 2018, amb el model d'organització plurilingüe PEPLI, s'ha discriminat els castellanoparlants de manera genèrica, sense indicar-ne les circumstàncies ni els fets concrets.
2. Es proposa una nova norma quan encara no s'han avaluat els resultats de l'aplicació del PEPLI en els centres escolars valencians. En absència d'aquesta dada essencial, paga la pena recordar que investigacions rigoroses, amb indicadors ben contrastats, demostren que els alumnes escolaritzats amb programes en què el valencià era llengua vehicular majoritària obtenen millor rendiment escolar que els educats majoritàriament en castellà.
3. Entra en conflicte amb la jurisprudència actual del TC, especialment a la zona de predomini lingüístic castellà, amb el dret de l'alumnat a conèixer les dues llengües oficials per a poder usar-les de manera lliure i plena.
4. Invoca el dret de les famílies o els tutors legals a triar la llengua vehicular o d'instrucció, però la llibertat d'elecció lingüística només es fa efectiva per als castellanoparlants, mentre que la tria del valencià es veu entrebancada per un seguit de traves i condicionants que no s'apliquen al castellà. A més a més, s'exclou la resta de la comunitat educativa del procés de decisió. Val a dir que els responsables de l'alumnat poden escollir el model d'educació, però no poden determinar ni els instruments lingüístics, ni els continguts educatius, ni els procediments didàctics i avaluadors, que són competència de les autoritats educatives i, en última instància, dels docents, com avala una extensa jurisprudència.

5. Prescriu de manera arbitrària una reducció del temps lectiu en valencià, quan aquesta és la llengua base de l'ensenyament, imposant el topall del 20% màxim entre la franja d'escolarització en la llengua pròpia i la que es verifique en castellà, sense cap mena de fonamentació pedagògica.
6. Discrimina l'alumnat de les zones de predomini lingüístic castellà perquè hi fomenta la desafecció envers el valencià i vulnera el dret d'accedir-hi a l'educació plurilingüe en les mateixes condicions que l'alumnat valencianoparlant. La proposta de llei interpreta l'exempció d'aprendre el valencià i en valencià com un exercici de llibertat, quan és una privació de drets que afebleix el conjunt social, n'entrebanca la cohesió i la vertebració dels nostres territoris en un sol espai compartit.
7. Atempta contra el que prescriu la LUEV i n'invalida l'objectiu estratègic: l'assoliment per part de l'alumnat d'una competència equilibrada en les dues llengües oficials a l'acabament de l'escolarització obligatòria. Els investigadors sobre programes plurilingües coincideixen en la necessitat que l'ús vehicular de la llengua minoritzada siga majoritari i que en cap cas baixe del 50%, si de debò es pretén corregir el bilingüisme social asimètric (Cummins, 2011; Genesee & Lindholm-Leary, 2013; Teddick, 2015).
8. Configura un model educatiu que minoritza encara més el valencià i tendeix, *de facto*, al monolingüisme, amb la qual cosa s'allunya de les recomanacions que en matèria educativa propugna el Consell d'Europa, per mitjà de la Carta Europea de les Llengües Regionals i Minoritàries i en els postulats del MCERL. És a dir, no planteja una perspectiva global d'aprenentatge plurilingüe, amb integració de continguts i llengües, i amb atenció a la diversitat cultural i a les llengües familiars no curriculars.
9. Desproveeix el professorat dels referents imprescindibles per a exercir la seua funció docent, ja que no s'hi apunten objectius estratègics, línies metodològiques ni procediments d'avaluació. Tampoc no s'hi consideren les directrius o els criteris i les instàncies, així com els recursos materials i de personal que han de vetlar per la formació, l'assessorament i la supervisió dels docents.

La promulgació de la llei tindria múltiples efectes negatius per al valencià en l'àmbit educatiu, d'entre els quals es destaquen els següents:

- a) desincentivaria l'aprenentatge dels neoparlants que volen incorporar-se a la nostra comunitat lingüística a partir de la competència que forneix l'escola;
- b) establiria una jerarquització dels centres educatius, en virtut dels percentatges de llengua instrumental que prevalgués en cadascun d'ells;

- c) reduiria encara més l'ús com a llengua instrumental i de relació als centres educatius, tot ampliant-hi l'hegemonia actual del castellà i impedit l'equitat sociolingüística a què aspirava la LUEV;
- d) devaluaria els títols de coneixement del valencià expedits per la pròpia Generalitat Valenciana, per mitjà de la JQCV, i per les entitats acreditades, com universitats o centres d'idiomes oficials;
- e) reforçaria els prejudicis negatius envers aquesta llengua, percebuda com a subalterna i d'escassa utilitat;
- f) agreujaria un doble allunyament, entre comunitats de parlants i entre territoris, en lloc d'afavorir la integració dels valencians en una sola col·lectivitat, articulada al voltant de les dues llengües oficials i compartides, a més dels altres grups culturals i lingüístics.

Les eventuais conseqüències no són hipòtesis admonitòries, sinó processos documentats i en progrés. Ens hi hem referit en parlar de la sèrie d'estudis demolingüístics acumulats al llarg de dècades. En particular, les dades de la darrera Enquesta sobre coneixement i ús social del valencià (2021), que ja s'ha valorat, apunten cap a una situació d'emergència sociolingüística. La proposició de llei podria ser un colp de gràcia contra la llengua pròpia i històrica dels valencians i condemnar-la, en un lapse de temps breu, a un estat residual d'incert desenllaç.

El corol·lari de les observacions crítiques que s'han formulat és obvi. La nova llei trencarà el consens social establert al voltant de la LUEV, representarà un retrocés sociolingüístic clar i, lluny de contribuir a una idea equívoca de llibertat individual i col·lectiva, obrirà una fractura social entre territoris i grups de parlants. Davant aquesta perspectiva, la decisió més raonable és la retirada de la proposició de llei i l'obertura d'un procés de diàleg seré, meditat i constructiu entre tots els agents polítics, socials i acadèmics, a fi de relançar un nou consens en favor del valencià i de l'ordenament del plurilingüisme educatiu al nostre país.

V. Referències

- Abrams, Daniel M., i Strogatz, Steven H., 2003. *Modelling the dynamics of language death*. Nature, 424, 900.
- Apráiz Jaio, M. V., Pérez Gómez, M. M. i Ruiz Pérez, T., 2012. La ensenya integrada de les llengües en la escola plurilingüe. *Revista Iberoamericana de Educació*, 59, 119–137.
- Aracil, Lluís V., 1982. *Papers de sociolingüística*. Barcelona: La Magrana.
- Aronin, L. & Singleton, D., 2012. *Multilingualism*. John Benjamins Publishing Company.
- Baldaquí-Escandell, J. M., 2009. La inseguret lingüística i l'aprenentatge de les llengües minoritzades. Reflexions des del País Valencià. *Revista catalana de pedagogia*, 6, 177–198.
- Balkan, L., 1979. *Los efectos del bilingüismo en las aptitudes intelectuales*. Marova.
- Ben-Zeev, S., 1972. *The influence of bilingualism on cognitive development and cognitive strategy*. The University of Chicago.
- Berlin, Isaiah. 1958. *Dos conceptos de libertad*. Titivillus ePubLibre.
- Bernaus, M., Moore, E. & Cordeiro, A, 2007. Affective Factors Influencing Plurilingual Students' Acquisition of Catalan in a Catalan–Spanish Bilingual Context. *The Modern Language Journal*.
- Bialystok, E., 2007. Cognitive effects of bilingualism: How linguistic experience leads to cognitive change. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 10(3), 210–23.
- Bialystok, E., 2011. Reshaping the mind: The benefits of bilingualism. *Canadian Journal of Experimental Psychology / Revue canadienne de psychologie expérimentale*, 65(4), 229–235.
- Bodoque, Anselm. 2009. *La política lingüística dels governs valencians (1983-2008)*. València: Publicacions de la Universitat de València.
- Bodoque, Anselm, 2019. *Les polítiques públiques lingüístiques com a materialització de drets: El cas valencià*. València: Càtedra drets lingüístics-UV.
- Caminal, Ramon, Lorenzo Cappellari, i Antonio Di Paolo., 2018. «Linguistic Skills and the Intergenerational Transmission of Language». *IZA World of Labor. Discussion Papers* (11793).
- Castelló-Cogollos, Rafael. 2002. «Economia dels intercanvis lingüístics al País Valencià». *Treballs de Sociolingüística Catalana* 16:195-216.
- Castelló-Cogollos, Rafael, i Ferran Moya-Bañuls, 2021. *El mercat lingüístic valencià: de l'especulació i els seus efectes (1995-2015)*. València: Càtedra drets lingüístics-UV.
- Cenoz, J. i Genesee, F. (ed.), 1998. *Beyond Bilingualism: Multilingualism and Multilingual Education*. Bristol: Multilingual Matters.

- Cummins, J., 1979. Linguistic interdependence and the educational development of bilingual children. *Review of Educational Research*, 49, 222–251.
- Cummins, J., 2011. Literacy Engagement. Fueling Academic Growth for English Learners.
- De Mejía, A. M. & Hélot, C. , 2015. Teacher Education and Support. En W. E. Wright et al. (ed.), *The Handbook of Bilingual and Multilingual Education*.
- Dolz, J. i Idiazábal, I., 2013. *Enseñar (lenguas) en contextos multilingües*. Universidad del País Vasco.
- Fishman, Joshua A., 1972. *Sociología del lenguaje*. Madrid: Cátedra.
- García, O. & Kleyn, T., 2013. Teacher Education for Multilingual Education.
- Genesee, F. & Lindholm-Leary, K., 2013. Two case studies of content-based language education. *Journal of Immersion and Content-Based Language Education*, 1(1), 3–33.
- Guasch, O., 2020. Interlinguistic reflection in teaching and learning languages. En A. Camps i X. Fontich (Eds.), *Research and teaching at the intersection. Navigating the territory of grammar and writing in the context of metalinguistic activity* (pp. 203–212). Peter Lang.
- Guasch, O. (coord.), 2010. *El tractament integrat de les llengües*. Barcelona: Graó.
- Hernàndez-Dobon, Francesc J., 2016. *El tio Canya ha mort*. València: Fundació Nexè.
- Hernàndez-Dobon, Francesc J., 2020. «La relació entre competència (oral activa) i ús (públic) : un model matemàtic». *Treballs de sociolingüística catalana* 235-48.
- Hernàndez-Dobon, Francesc J., 2022. «Eines sociològiques per a la revitalització del valencià». En *Vínculos entre el sistema autonómico y las Ciencias Sociales. Cuarenta años de Estatut en la Comunitat Valenciana*, editat per J. A. Rodríguez del Pino i M. Á. Abellán López. Tirant lo Blanch.
- Ianco-Worrall, A. D., 1972. Bilingualism and Cognitive Development. *Child Development*, 43(4), 1390–1400.
- Marian, V. & Shook, A., 2012. The Cognitive Benefits of Being Bilingual. *Cerebrum*, 13.
- Mira, Jorge, i Paredes, Ángel, 2005. Interlinguistic Similarity and Language Death Dynamics. *Europhysics Letters* 69: 1031.
- Miralles Vila, Clara; Perucho Pla, Manel, i Querol Puig, Ernest, 2015. «Models dinàmics de competició entre llengües, aplicats al cas català-castellà, al País Valencià». *Anuari de Psicologia de la Societat Valenciana de Psicologia*, 2015, Vol. 16, no. 1: 31-55. Universitat de València.
- Montoya, Brauli, i Antoni Mas, 2011. *La transmissió familiar del valencià*. València: Acadèmia Valenciana de la Llengua.
- Ninyoles, Rafael Lluís, 1969. *Conflicte lingüístic valencià*. València: Tres i Quatre.
- Ninyoles, Rafael Lluís, 1971. *Idioma i prejudici*. València: Tres i Quatre.

- Ninyoles, Rafael Lluís, 1992. «Sociología de la lengua». P. 421-38 en *La sociedad valenciana de los noventa*, editat per M. García Ferrando. València: Alfons el Magnànim.
- Pascual, V., 2006. *El tractament de les llengües en un model d'educació plurilingüe per al sistema educatiu valencià*. Generalitat Valenciana.
- Patriarca, Marco; Heinsalu, Els, i Léonard, Jean L., 2020. *Languages in Space and Time: Models and Methods from Complex Systems Theory*. Cambridge (UK), Cambridge University Press.
- Pettit, Philip, 1999. *Republicanism: una teoría sobre la libertad y el gobierno*. Barcelona: Paidós Ibérica.
- Phillipson, Robert, 1992. *Linguistic imperialism*. Oxford: Oxford University Press.
- Portolés, L. i P. Safont, 2018. Examining authentic and elicited data from a multilingual perspective. The real picture of child requestive behaviour in the L3 classroom. *System*, 75, 81–92.
- Ricento, Thomas, ed., 2006. *An Introduction to Language Policy: Theory and Method*. Malden, MA: Blackwell Pub.
- Ruiz Bikandi, U., 2005. La reflexió interlingüística: ajudar a pensar en/amb/sobre tres llengües. *Articles de Didàctica de la Llengua i la Literatura*, 38, 51–66.
- Ruiz Bikandi, U., 2008. La reflexión metalingüística desde varias lenguas. *Textos de Didáctica de la Lengua y la Literatura*, 47, 33–45.
- Safont, M. P., 2018. Are Classroom Requests Similar in All EFL Settings? Focusing on a Young Multilingual Learning Environment. En P. Romanowski i M. Jedynek (ed.), *Current Research in Bilingualism and Bilingual Education* (pp. 123–141). Springer.
- Safont, M. P. i Portolés, L., 2016. Pragmatic functions of formulaic speech in three different languages. A focus on early L3 learners of English. *Journal of Immersion and Content-Based Language Education*, 4 (2), 225–250.
- Skutnabb-Kangas, Tove, 2000. *Linguistic Genocide in Education, or Worldwide Diversity and Human Rights?* Mahwah (NJ): Lawrence Erlbaum Associates.
- Tedick, T. J. (Ed.), 2005. *Second language teacher education: International perspectives*. Mahwah, NJ: Erlbaum.

VI. Annexos

ANNEX I. Exposició lingüística en les diferents etapes escolars

Educació infantil

Educació infantil			
Zona de predomini lingüístic castellà (art. 5)			
Llengua vehicular	Castellà	Anglès	Valencià
Percentatge	80%	10%	10%
Lectoescritura en castellà exclusivament obligatòria			

Educació infantil			
Zona de predomini lingüístic valencià (art. 10)			
Llengua vehicular	Llengua base	Anglès	Altra llengua oficial
Percentatge	65%	10%	25%
Lectoescritura en la llengua base			

Educació primària

Educació Primària			
Zona de predomini lingüístic castellà (art. 6)			
Llengua vehicular	Castellà	Anglès	Valencià
Percentatge	65-75%	15-25% (assignatura d'anglès i una altra matèria, com a mínim)	Indeterminat (només l'assignatura de valencià, 10%?)
Assignatura	Obligatòria	Obligatòria	Assignatura voluntària i assistència obligatòria
Lectoescritura en castellà exclusivament obligatòria (primer curs Educació Primària)			

Educació Primària (primers dos cursos)			
Zona de predomini lingüístic valencià (art. 11)			
Llengua vehicular	Llengua base	Anglès	Altra llengua oficial
Percentatge	50-60% (Matemàtiques obligatòriament)	15-25% (assignatura d'anglès i una altra matèria, com a mínim)	25%
Assignatura	Obligatòria	Obligatòria	Obligatòria
Lectoescritura en la llengua base d'infantil (primer curs Educació Primària)			

Educació Primària (3r, 4t, 5é i 6é)			
Zona de predomini lingüístic valencià			
Llengua vehicular	Llengua base	Anglès	Altra llengua oficial

Percentatge	47,5-52,5% (Matemàtiques obligatòriament)	15-25% (assignatura d'anglès i una altra matèria, com a mínim)	27,5-32,5%
Assignatura	Obligatòria	Obligatòria	Obligatòria

Educació Secundària Obligatòria

ESO			
Zona de predomini lingüístic castellà (art. 7)			
Llengua vehicular	Castellà	Anglès	Valencià
Percentatge	65-75%	15-25% (assignatura d'anglès i una altra matèria, com a mínim)	Indeterminat (només l'assignatura de valencià, 10%?)
Assignatura	Obligatòria	Obligatòria	Assignatura voluntària i assistència obligatòria

ESO			
Zona de predomini lingüístic valencià (art. 12)			
Llengua vehicular	Llengua base	Anglès	Altra llengua oficial
Percentatge	47,5-52,5%	15-25% (assignatura d'anglès i una altra matèria, com a mínim)	27,5-32,5%
Assignatura	Obligatòria	Obligatòria	Obligatòria

Batxillerat

Batxillerat			
Zona de predomini lingüístic castellà (art. 7)			
Llengua vehicular	Castellà	Anglès	Valencià
Percentatge	65-80%	Indeterminat (assignatura d'anglès i una o dos assignatures en llengua anglesa)	Indeterminat (només l'assignatura de valencià, 10%?)
Assignatura	Obligatòria	Obligatòria	Assignatura voluntària i assistència obligatòria

Batxillerat			
Zona de predomini lingüístic castellà (art. 12)			
Llengua vehicular	Llengua base	Anglès	Altra llengua oficial
Percentatge	Indeterminat, al voltant 47,5%	Indeterminat, al voltant del 25% (assignatura d'anglès)	Indeterminat, al voltant 27,5%

		i una o dos assignatures en llengua anglesa)	
Assignatura	Obligatòria	Obligatòria	Obligatòria

ANNEX II. Reconeixement de nivell de valencià segons el grau educatiu

Nivell de valencià	Grau educatiu
A1	Superar els mòduls de valencià en la formació bàsica de les persones adultes
A2	Aprovar l'assignatura de valencià en els 6 cursos de Primària
B1	Aprovar l'assignatura de valencià en els 4 cursos de Secundària
B2	Aprovar l'assignatura de valencià en els 2 cursos de Batxillerat
C1	Mitjana igual o superior a 7 en l'assignatura de valencià en els 2 cursos de Batxillerat. Qualificació igual o superior a 7 en l'examen de la matèria de valencià en les proves d'accés a la universitat
C2	-

Unitats de la UV que intervenen en la realització de l'informe:

CDL, Càtedra de Drets Lingüístics de la UV

SLPL, Servei de Llengües i Política Lingüística de la UV

UEM, Unitat d'Assessorament i Recerca sobre l'Educació Multilingüe de la UV

DFC, Departament de Filologia Catalana de la UV

IIFV, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana